

Здебський Дмитро Володимирович,

аспірант 2-го курсу заочної форми навчання докторантури та аспірантури

(Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-5279-1024>**Ісмайлов Карен Юрійович,**

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кібербезпеки та інформаційного забезпечення

(Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5137-2507>**ДО ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ ДОСВІДУ
ПРАВЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА В США**

Активне впровадження поліграфа в сферу державного управління, за останнє десятиліття, вказує на його ефективність та довіру суспільства до висновків отриманих за допомогою цього приладу. Проте, комерціалізація поліграфа приватним сектором в питаннях його застосування, підготовки фахівців та продажу самих приладів часто призводить до протилежних висновків експертів, які стверджують, що саме їх підготовка, знання та обладнання є найбільш вірними, правильними та ефективними при складанні висновку, від якого інколи залежить її майбутнє людини. Наше дослідження присвячене вивченню міжнародного досвіду адміністративно-правового впровадження поліграфа в діяльність публічної служби та приватного сектору. Нами здійснено аналіз нормативно-правових актів та судових прецедентів в питаннях застосування поліграфа в США як провідної країни світу з використання поліграфа. Досвід США, країни яка першою розробила та впровадила поліграф в діяльність як федерального уряду так і приватного сектору, є найбільш актуальний для України. Саме ця країна у 80-х роках минулого століття пройшла шлях, що зараз проходить Україна, від комерціалізації та порушення прав осіб до наукового обґрунтування поліграфа з суворим дотриманням прав громадян та законності його використання. Актуальність статті обумовлена активним впровадженням поліграфа в публічну службу України. Ми дійшли висновку, що правові стандарти практики застосування поліграфа в США є репрезентативними до стандартизації поліграфологічних методик в Україні, умовою визнання поліграфологічних висновків має бути наукова обґрунтованість. На сьогодні в Україні існують відомчі накази та інструкції щодо застосування поліграфа в питаннях кадрового відбору та проведення службових перевірок і розслідувань, проте залишається відкритим питання поліграфологічних досліджень громадян які не мають відношення до відомств, що може бути вирішено впровадженням спеціального нормативно-правового акту. Крім того в Україні відсутні єдині стандарти підготовки поліграфологів та немає затверджених методик застосування поліграфа в судовій експертизі. З метою усунення прогалів вітчизняного законодавства в питаннях правозастосування поліграфа слід враховувати пройдений шлях США при розробці нормативно-правових актів вітчизняного законодавства, що мають на меті: визначити загальний порядок застосування поліграфа, сформувані вимоги до підготовки поліграфологів, забезпечити судово-експертну діяльність, регламентувати захист та порядок обробки отриманої інформації, впровадити поліграф як складову перевірки при оформленні прав громадян на доступ до секретної інформації а також використання його в кримінальному аналізі як методу оцінки достовірності інформації та формування баз даних результатів поліграфологічних досліджень.

Ключові слова: поліграф, правова імплементація поліграфа, правозастосування поліграфа, адміністративно-правове впровадження поліграфа в Україні, Правило Міранди, Стандарт Дауберта.

Постановка проблеми. 04 серпня 2023 року, під час Пленуму Верховного Суду було розглянуто законопроекти від 03 липня та 11 липня 2023 року № № 9454 [13] та 9454-1 [14] відповідно, які передбачили внесення змін до закону України «Про судоустрій і статус суддів» [9]. Однією з новел законопроекту є перевірка суддів

на поліграфі. Дані законопроекти викликали значний резонанс в суддівському корпусі та у суспільстві. На сьогоднішній судової системи України враховує результати поліграфу як методу судово-психологічної експертизи, хоча державного стандарту методик його використання наразі немає. Відсутність затверджених методик інколи

призводить до протилежності висновків різних судових експертів, неприйняття судом експертизи, за яку було витрачено кошти держави або приватних осіб.

Становлення інституту поліграфа, як приладу для оцінки достовірності інформації, що повідомляється, відбувалась у Сполучених Штатах Америки (США) на початку XX століття. Треба відмітити, що даному становленню сприяв попередній столітній досвід країни із забезпечення прав і свобод своїх громадян. З орієнтуванням на Конституцію та особливостей англосаксонської правової родини й формувались правові витоки застосування поліграфа у США. Дослідження джерел права країни походження поліграфа на нашу думку є пріоритетним в імплементації його у діяльність публічної служби України, особливо в умовах воєнного стану та боротьби із корупцією.

Метою статті є аналіз становлення та формування норм права, що регламентують застосування поліграфа в США для його подальшого адміністративно-правового впровадження в законодавство України для оцінки достовірності інформації, яка повідомляється для протидії корупції та розвідувально-підкривної діяльності іноземних спецслужб та використання у судово-психологічній експертизі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблеми особливостей організації та проведення поліграфологічних досліджень в Україні, зверталися: В. Шаповалов, Д. Алексєєва-Процюк та ін. Вивченню питань імплементації міжнародного досвіду застосування поліграфа судово-експертними установами України приділяв увагу О. Назаров [1; 2]. В своїх наукових працях О. Мотлях вказує на прогалини адміністративно-правового врегулювання організації та проведення поліграфологічних досліджень в Україні [6]. Проблему імплементації в правову систему України зарубіжного досвіду нормативно-правового врегулювання застосування поліграфа під час розслідувань кримінальних правопорушень вивчав Д. Мовчан, який виокремив чотири основні групи країн, що використовують поліграф по наявності нормативно-правових актів, що регулюють правозастосування поліграфа [5].

Порівняння стандартів достовірності та допустимості висновків експертів України та США здійснював М. Щербаковський [12]. Українській досвід застосування Правила Міранди в своїх працях вивчав А. Саценко [10]. Питаннями щодо верифікації експертних досліджень за Стандартом Дауберта займалися М. Калініченко та І. Струк [4].

Методи. Для досягнення поставленої мети нашого дослідження використано низку наукових методів, а саме: теоретичний – вивчення та аналіз національних та міжнародних нормативно-правових актів, науково-методичної літератури, узагальнення інформації для визначення теоретико-методологічних основ дослідження; логічний аналіз – для формулювання основних понять і проведення класифікації; конкретно-історичний – продемонструвати динаміку розвитку адміністративно-правового впровадження поліграфа в публічну службу та приватний сектор; діалектика – для визначення змісту та особливостей складових елементів у сфері правового регулювання поліграфа; емпіричними методами – для узагальнення передового досвіду США.

Виклад основного матеріалу. Збільшення кількості поліграфологічних перевірок в секторі публічної служби України та в судово-психологічній експертизі є свідченням їх ефективності. Дану тенденцію актуалізувала перш за все агресія російських окупаційних

військ та боротьба з корупцією в Україні. Проте, відсутність закону, що регулював би правові відносини із застосування поліграфа в публічному секторі, опір певних політичних груп, конкуренція в спільноті поліграфологів, сталість правових норм, що сформовані за період радянської окупації України гальмує ефективне впровадження поліграфа в правову Україну.

Як зазначає Д. Мовчан країни світу, за рівнем нормативно-правового регулювання застосування поліграфа, можна розподілити на чотири групи:

- країни, в яких застосування поліграфа врегульовано окремим законом;
- країни, де застосування поліграфа врегульовано окремими правовими нормами, якими регулюється ширше коло суспільних відносин;
- країни, де застосування поліграфа врегульовано підзаконними нормативно-правовими актами;
- країни, в яких застосування поліграфа нормативно не врегульовано [5, с. 258].

Правозастосування поліграфа в Україні слід розглядати, на нашу думку, з врахуванням досвіду країни його походження, а саме США.

Перший дослідження, що можна вважати поліграфологічним, у США проведено В. Марстоном по справі підозрюваного у вбивстві Д. Фрая. Так, В. Марстон 10 червня 1922 року провів відносно Д. Фрая тест на виявлення брехні шляхом застосування стандартних медичних приладів [1]. Проте у 1923 році ці докази не були прийнятними судом через метод, яким їх отримали (поліграф на той час ще не мав значного наукового обґрунтування), у зв'язку з чим наукова спільнота не приймала його як доказ. Сутність Стандарту Фрая полягає в тому, що суд має вирішити, чи були процедура, методика або принципи, на яких засновано висновки експерта, «загальноприйнятими значною частиною відповідної наукової спільноти». Під час практичного застосування цього Стандарту сторона, яка залучала експерта, мала запросити науковців, для підтвердження достовірності наукових даних, які стали підґрунтям проведеного дослідження [12, с. 31]. Даний стандарт 70 років використовувався адвокатами або обвинувачами в судах США, коли вони мали зацікавленість не визнавати докази отримані із застосуванням поліграфа.

Правило Міранди з 1966 року є важливою, невід'ємною частиною правової системи США. 1 березня 1966 року судом у справі Е. Міранди проти Арізони встановлено, що зізнання, отримане в ході поліцейського допиту, є порушенням П'ятої поправки до Конституції США, та не має використовуватися як доказ, за виключенням випадку, коли підозрюваному роз'яснено його права, але він самостійно відмовився від права на мовчання. Крім того, судом визнано неприпустимість й зізнань, які отримані під час допиту за відсутності адвоката, якщо підозрюваний добровільно відмовився від захисника, проте необхідно довести добровільність такої відмови [10, с. 48]. Роз'яснення прав суб'єкту до якого застосовується процедура поліграфологічної перевірки введено в практику передтестової бесіди поліграфологів американської школи, та застосовується на початку процедури опитування із застосуванням поліграфа [11, с. 18].

У 1975 році Конгресом прийнято Федеральне правило доказування № 702. За даним правилом свідчення експертів, що мають кваліфікацію експерта зі знань, навичок, досвіду, підготовки або освіти, можуть надаватися у формі думок або іншим чином, якщо ініціатор продемонструє суду: 1) наукові, технічні або інші спеціальні

знання експерта допоможуть особі, що перевіряє факти, зрозуміти докази або визначити факт, що розглядається; 2) свідчення ґрунтуються на достатніх фактах або даних; 3) свідчення є результатом надійних принципів та методів; 4) думка експерта відображає надійне застосування принципів та методів до фактів справи [19].

Більшість досліджень Федерального уряду США на початку 80-х належали до кримінальних розслідувань, за винятком тестувань, проведених Агентством національної безпеки (АНБ) і Центральним розвідувальним управлінням (ЦРУ) які, як правило, застосовують поліграф для потреб розвідувальної та контррозвідувальної діяльності. Президент Рейган, у 1983 році, запропонував розширити застосування поліграфа. Так, федеральним урядовим агентствам надавались рекомендації щодо вимоги від працівників на проходження поліграфа під час розслідувань про несанкціоноване розголошення державної таємниці та службової інформації. Нова політика передбачала б право керівників урядових агентств проводити поліграфологічні тестування періодично або постійно для обраних працівників з числа тих, хто мав допуск до державної таємниці, а відмова його пройти мала б наслідком позбавлення такого допуску [3, с. 160]. А у 1984 році було впроваджено Директиву про рішення щодо національної безпеки (NSDD-84). Відповідно до п. 5 Директиви, співробітники які мають доступ до державної таємниці, за вказівкою повинні проходити поліграфологічні перевірки під час розслідування фактів несанкціонованого розголошення державної таємниці. Відповідно до Директиви лише керівник агентства або його уповноважена особа має право наказувати працівнику пройти перевірку на поліграфі. Результати перевірок на поліграфі, отриманої під час розслідування, не можна використовувати в інших цілях [18]. Слід зазначити, що наразі в Україні неодноразово підіймалось питання застосування поліграфа при наданні допуску до державної таємниці, та як ми бачимо дана проблематика була вирішена в США 40 років тому.

Понад 60 років суперечок в США щодо ефективності поліграфа, які загострились на початку 80-х, стали приводом ініціювання Конгресом США вивчення наукової обґрунтованості поліграфа. Результатом чого, у листопаді 1983, став звіт Управління оцінки технологій (YOT) Конгресу США під назвою «Наукове обґрунтування тестування на поліграфі» [15]. Звіт YOT надав глибокий та детальний огляд, що мав критичний аналіз доказів наукової обґрунтованості поліграфа. Проте, цьому висновку слугувало не урегульованість питань правого застосування поліграфа як у приватному секторі так і у публічній службі на початку 80-х років в США. Крім того наукова база ефективності застосування поліграфа того часу також була розроблена на недостатньому рівні, що було обумовлено великою кількістю поліграфологічних шкіл та різноманітних методик. Єдиним навчальним закладом для поліграфологів, що відповідав вимогам науковості та достовірності, визнавався Центр оцінки достовірності інформації Міністерства оборони США.

Наслідком Звіту YOT стало підписання президентом США Закону «Про захист працівників від поліграфа» [16] (далі Закон), що набрав чинності 27 грудня 1988 року. Як зазначає Д. Мовчан законодавство більшості штатів з питань застосування поліграфа переважно відображає положення даного Закону [5, с. 259]. Цей Закон визначив, що тестування на поліграфі в комерційних компаніях може проводитись лише щодо:

– співробітників, які обґрунтовано підозрюються у причетності до інциденту на робочому місці, що призвів до матеріальних збитків для роботодавця та які мали доступ до вкраденої, знищеної, зіпсованої власності, що і є предметом розслідування;

– при прийомі на роботу співробітників охоронних фірм, які здійснюють інкасацію, забезпечують безпеку життя та здоров'я людей, беруть участь у національній безпеці, здійснюють охорону банківських та ювелірних установ;

– при прийомі на роботу співробітників фармацевтичних та інших компаній, уповноважених виробляти, розповсюджувати або розподіляти наркотичні контрольовані речовини, які матимуть прямий доступ до таких контрольованих речовин;

– до працюючих співробітників, які мали доступ до осіб або власності, що є предметом незавершеного кримінального розслідування [2].

Слід зазначити, що дія цього закону поширюється лише на приватний сектор та не поширюється на федеральні установи. Застосування поліграфа в зазначених випадках регулюється внутрішніми керівними документами тих установ, що його застосовують.

Щодо стандартизації поліграфологічних досліджень, то Американська міжнародна організація ASTM (American Society for Testing and Materials) International, що розробляє та видає добровільні стандарти для матеріалів, продуктів, систем та послуг, починаючи з кінця 90-х років розробила та впровадила ряд стандартів із забезпечення організації та проведення поліграфологічних досліджень. Дані стандарти визначають вимоги до поліграфів як приладів, освіти та підготовки поліграфологів, умов проведення поліграфологічних досліджень, особливостей проведення поліграфологічних досліджень в залежності від ситуації та обставин.

Ми згодні з позицією О. Мотлях: «За відсутності в Україні окремого закону, який би впорядковував поліграфологічний процес, застосовуються інші законодавчі акти та підзаконні нормативно-правові документи, які опосередковано регламентують таку діяльність» [6, с. 144]. В Україні, починаючи з 2015 року, систематично підіймались питання щодо нормативно-правового врегулювання застосування поліграфа. Законопроекти вносились за ініціативою різних громадських організацій та депутатів. Останній законопроект внесено в грудні 2023 року, що має назву «Про проведення дослідження із застосуванням поліграфа стосовно певних категорій посадових осіб органів державної влади України» [7]. Однак далі законопроектів ці питання не зрушилися з місця.

Допустимість результатів отриманих при застосуванні поліграфа в США сьогодні регулюється Стандартом Дауберта. Якому передувала справа Дауберта проти Меррел Доу Фармасьютікалс 1993-го року. Стандарт Дауберта – офіційний методичний комплекс верифікації наукової об'єктивності та повноти висновків судових експертів, який ґрунтується на заздалегідь визначеній сукупності критеріїв аналізу, що дозволяють з'ясувати, наскільки достовірною та безпомилковою, передусім із наукової точки зору, є результати експертних досліджень, котрі подаються як докази у федеральних судах США [4, с. 265]. Застосування Стандарту Дауберта здійснюється шляхом прямого опитування експерта в суді після ознайомлення із його висновком. Письмовий висновок експерта вважається повноцінним та об'єктивним, якщо він:

– базується на науково достовірних відомостях, принципах і методиках;

– застосовані експертом у процесі написання висновку наукові відомості, принципи й методики є відповідними щодо фактів, матеріалів об'єктів, котрі розглядалися в процесі підготовки висновку [4, с. 265].

Невідповідність висновку експерта вищеназаним загальним критеріям оцінки призводить до виключення цього документа з переліку доказів у справі, у той час як позитивний результат застосування Стандарту Дауберта зазвичай призводить до залучення висновку як одного з основних доказів у справі [4, с. 265]. Перелік основних питань Стандарту Дауберта надає можливість зробити висновок щодо її достовірності, об'єктивності та повноти проведеної експертизи в цілому та її частин, уникнути псевдонаукових висновків, а також оптимізувати процес оцінки результатів опитування експертів у суді, й суттєво спрощує комунікацію між експертами та суддям завдяки застосуванню офіційно узгоджених і задалегідь відомих питань [4, с. 266]. В прийнятті поліграфологічних висновків судом США Стандарт Дауберта фактично відмінив Стандарт Фрая.

В свою чергу на виконання вимог Стандарту Дауберта для забезпечення наукового підґрунтя застосування поліграфа Американською Поліграфологічною Асоціацією (АПА) проведено мета-аналітичне дослідження критеріальної точності валідних поліграфологічних методик. Це дослідження було опубліковано у 2011 році в журналі *Polygraph* [17]. Воно відображає ефективність застосування методик поліграфологічного дослідження, за наступними критеріями: методики пройшли успішну апробацію, належне рецензування (не менше трьох експертів), досліджувані методики мали широке визнання як в науковому так і професійному середовищі, зазначено відсоток точних та помилкових висновків відповідних методик та вказано стандарти застосування й контролю. Дане мета-аналітичне дослідження повністю надає відповіді на питання, що вважаються пріоритетними для характеристики письмових висновків експертів-поліграфологів у Стандарті Дауберта. Підтверджена ефективність методик поліграфологічних досліджень мета-аналізу допускається судами не лише США а й країн Латинської Америки, Африки, Європи та інших країн, що дотримуються міжнародних стандартів якості проведення поліграфологічних досліджень. Проте в Україні думки поліграфологів щодо вибору ефективних методик не завжди збігаються з міжнародною спільнотою. На даний час в нашій державі існують дві спільноти поліграфологів, одна дотримується міжнародних стандартів поліграфологічних досліджень інша тяжіє до авторських методик лідерів своєї організації, що частково ґрунтуються на здобутках радянської та російської поліграфології. Дані авторські методики на нашу думку перш за все не зможуть задовольнити всі вимоги Стандарту Дауберта, а використовувати технології, що ґрунтуються на досягненнях радянської спадщини та країни агресора в умовах воєнного стану взагалі ризикове. З врахуванням інтеграції України до міжнародної спільноти методики поліграфологічних досліджень, що досліджувались в мета-аналізі є найбільш ефективними до використання в нашій країні.

Висновки. Поліграф з моменту його винаходу на початку ХХ ст. пройшов значний шлях від псевдонаукового засобу до ефективного інструменту в забезпеченні державної безпеки та як допоміжний інструмент судової експертизи, збору та аналізу кваліфікуючих ознак правопорушень, що відображалось у етапах його правозастосування. Становлення правових норм впрова-

дження поліграфа розвивалось паралельно з його науковим обґрунтуванням.

О. Мотлях вказує, що в нашій державі поліграфові часто додають політичного підтексту, що шкодить повноцінному впровадженню цього приладу у правозастосовну діяльність тих сфер і напрямів, де найбільше його потребують [6, с. 144]. В США поліграф також не оминув й політичного впливу. Сьогодні правозастосування поліграфа в Україні дотичне до ситуації початку 80-х у США.

На нашу думку поліграф є досить ефективним інструментом захисту суспільного інтересу над приватними інтересами публічних осіб. Що стосується особистих прав осіб до яких застосовується процедура опитування із застосуванням поліграфа, то безумовно цьому має передувати лише добровільна, письмово оформлена згода. Проте, на нашу думку, вимога до певних посад публічної служби, де рішення службовців має значний суспільний інтерес або відповідають за безпеку держави, обов'язково повинно передбачати вимогу щодо успішного проходження поліграфа, особливо в умовах воєнного стану та в боротьби із корупцією в Україні. Дана норма вже зазначена у ст. 31 п. 2 п.п. 8 Закону України «Про розвідку» [8] та визначає, що співробітником розвідувального органу не може бути особа яка відмовилася від проходження перевірки, пов'язаної з призначенням на посади співробітників розвідувальних органів, або не пройшла таку перевірку, у тому числі відмовилася від психофізіологічного дослідження із застосуванням технічних засобів фіксації реакції людини, до якого ми відносимо й поліграф, відмовилася від оформлення допуску до державної таємниці або їй відмовлено в наданні такого допуску, якщо для виконання нею службових обов'язків потрібен такий допуск. Пункт 3 тієї ж статті вказує, що перед призначенням на посаду в розвідувальний органі особа, а також у визначених актами розвідувального органу випадках співробітник такого органу проходить психофізіологічне дослідження із застосуванням технічних засобів фіксації реакції людини, тобто поліграфа.

Таким чином, на сьогодні ми спостерігаємо широке впровадження поліграфа в Україні, що сприяє боротьбі з корупцією та допомагає протидіяти розвідувально-підривної діяльності спецслужб російської федерації. Даною статтею ми відобразили шлях правозастосування поліграфа в США який є репрезентативним та дотичним до його впровадження в правову систему України. Метою аналізу досвіду правозастосування поліграфа в США було сприяння імплементації його в правову систему України з врахуванням вже раніше допущених помилок в країні його походження. Дотримання міжнародних стандартів впровадження та застосування поліграфа в Українську правову систему надає можливість інтеграції нашої держави до міжнародної спільноти.

Державні стандарти методик поліграфологічних досліджень, що застосовуються в судово-експертній діяльності наразі лише знаходяться в процесі розробки. Пройдений досвід США безумовно має бути врахований законодавцем при розробці державних стандартів застосування поліграфа в Україні. На наш погляд, саме перелік основних питань Стандарту Дауберта має бути покладений у майбутні державні стандарти України, які мають спиратись перш за все на такі принципи як: законність, науковість, достовірність та суспільний інтерес.

Вирішення питання адміністративно-правового врегулювання навчання та підготовки поліграфологів України надасть змогу впровадити якісну освіту за

напрямок поліграфології як в державних закладах так і у приватних, що в свою чергу підвищить якість та достовірність висновків фахівців цього профілю.

Отже, необхідність розробки закону, що має визначати організацію, забезпечення, проведення полігра-

фологічних досліджень, а так само й захист осіб від поліграфу, забезпечення законного обігу інформації отриманої в ході поліграфологічного дослідження є на часі, при цьому, з обов'язковим врахуванням міжнародного досвіду та допущених помилок раніше.

Список використаних джерел

1. Американська поліграфологічна асоціація сформулювала офіційне повідомлення, що 19 квітня 2021 року виповнилося 100 років прототипу класичного поліграфу в світі та народженню професії поліграфолога. URL: <https://expertize-journal.org.ua/all-news/5864-amerikanska-poligrafologichna-asotsiatsiya-sformulyovala-ofitsijne-povidomlennya-shcho-19-kvitnya-2021-roku-vipovnilosya-100-rokiv-prototipu-poligrafa-v-sviti-ta-narodzhennyu-profesiji-poligrafologa> (дата звернення: 12.01.2024).

2. Вже 30 років у США діє Закон, який обмежує використання поліграфу в комерційних компаніях, як нагадування про минулу низьку освітню підготовку поліграфологів та неетичні дії роботодавців з результатами поліграфу в країні. URL: <https://expertize-journal.org.ua/all-news/856-30-let-nazad-v-iyune-1988-goda-v-ssha-byl-prinyat-zakon-ogranichivayushchij-ispolzovanie-poligrafa-v-kommercheskikh-kompaniyakh-po-prichine-nizkoj-obrazovatelnoj-podgotovki-poligrafologov-i-neticheskikh-dejstvij-rabotodatelej-s-rezultatami-poligrafa-v-strane> (дата звернення: 12.01.2024).

3. Екман П. Теорія брехні / Пер. з англ. Київ : КМ Publishing, 2012. 320 с.

4. Калініченко М. М., Струк І. О. Стандарт Дауберта як методика верифікації експертних досліджень об'єктів інтелектуальної власності. *Вісник ОНДІСЕ Науково-практичне видання : Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України*. Одеса. 2019. Випуск 5. С. 264-267.

5. Мовчан Д. Питання імплементації в Україні зарубіжних підходів до нормативно-правового регулювання застосування поліграфу у процесі розкриття та розслідування злочинів. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2009. Вип. № 5. С. 256–262.

6. Мотлях О. І. Поліграфологія : підручник. Київ : Освіта України, 2022. 550 с.

7. Про проведення дослідження із застосуванням поліграфу стосовно певних категорій посадових осіб органів державної влади України : Проект Закону України від 07.12.2023 № 10322 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=77272 (дата звернення: 12.01.2024)

8. Про розвідку: Закон України від 17 вересня 2020 року № 912-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text> (дата звернення: 12.01.2024).

9. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 12.01.2024).

10. Стаценко А. «Правило Міранди» як елемент міжнародного права прав людини: український досвід. *Альманах міжнародного права*. Одеса. 2018. № 8. С. 47–54.

11. Шаповалов В.О., Алексєєва-Процюк Д.О. Особливості проведення передтестової бесіди в дослідженнях із застосуванням поліграфу : метод. рек. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 76 с.

12. Щербаківський М. Стандарт достовірності висновку експерта у кримінальному процесі. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2021. № 3. URL: <https://khrife-journal.org/index.php/journal> (дата звернення: 12.01.2024).

13. Щодо запровадження додаткових процедур для зміцнення довіри суспільства до судової влади: Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" від 03.07.2023 № 9454. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42188> (дата звернення: 12.01.2024).

14. Щодо запровадження додаткових процедур для зміцнення довіри суспільства до судової влади: Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" від 11.07.2023 № 9454-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42274> (дата звернення: 12.01.2024).

15. Scientific Validity of Polygraph Testing (1983) : A Research Review and Evaluation—A Technical Memorandum. Washington, D. C.: U.S. Congress, Office of Technology Assessment, OTA-TM-H-15.November 1983. P. 132 [in English].

16. Employee Polygraph Protection Act. Retrieved from: <https://www.dol.gov/agencies/whd/polygraph> (data zvernennia: 12.01.2024) [in English].

17. Meta-Analytic Survey of Criterion Accuracy of Validated Polygraph Techniques. Report Prepared For The American Polygraph Association Board of Directors Nate Gordon, President (2010-2011) by The Ad-Hoc Committee on Validated Techniques Mike Gougler, Committee Chair Raymond Nelson, Principal Investigator Mark Handler, Donald Krapohl, Pam Shaw, Leonard Bierman. *Polygraph*, 2011. 40(4). P. 193–305 [in English].

18. NATIONAL SECURITY DECISION DIRECTIVE 84 (NSDD-84). Retrieved from: <https://irp.fas.org/offdocs/nsdd/nsdd-84.pdf> (data zvernennia: 20.09.2023) [in English].

19. Rule 702. Testimony by Expert Witnesses. Retrieved from: https://www.law.cornell.edu/rules/fre/rule_702 (data zvernennia: 12.01.2024) [in English].

References

1. Amerykanska polihrafologichna asotsiatsiia sformuluovala ofitsijne povidomlennia, shcho 19 kvitnia 2021 roku vypovnylosia 100 rokiv prototipu klasychnoho polihrafa v sviti ta narodzhenniu profesii polihrafologa [The American Polygraph Association formulated an official statement that April 19, 2021 marked the 100th anniversary of the prototype of the classic polygraph in the world and the birth of the polygraph profession]. Retrieved from: <https://expertize-journal.org.ua/all-news/5864-amerikanska-poligrafologichna-asotsiatsiya-sformulyovala-ofitsijne-povidomlennya-shcho-19-kvitnya-2021-roku-vipovnilosya-100-rokiv-prototipu-poligrafa-v-sviti-ta-narodzhennyu-profesiji-poligrafologa> (data zvernennia: 12.01.2024) [in Ukrainian].

2. Vzhe 30 rokov u SShA diie Zakon, yakyi obmezhuie vykorystannia polihrafa v komertsiiynk kompaniiakh, yak nahaduvannia pro mynulu nyzku osvitu pidhotovku polihrafolohiv ta neetychni dii robotodavtsiv z rezultatamy polihrafa v kraini [For 30 years, the USA has had a law restricting the use of polygraphs in commercial companies, as a reminder of the country's past low educational training of polygraph examiners and unethical actions by employers with polygraph results]. Retrieved from: <https://expertize-journal.org.ua/all-news/856-30-let-nazad-v-iyune-1988-goda-v-ssha-by-l-prinyat-zakon-ogranichivayushchij-ispolzovanie-poligrafa-v-kommercheskikh-kompaniyakh-po-prichine-nizkoj-obrazovatelnoj-podgotovki-poligrafologov-i-neticheskikh-dejstvij-rabotodatelej-s-rezultatami-poligrafa-v-strane> (data zvernennia: 12.01.2024) [in Ukrainian].
3. Ekman, P. (2012). *Teoriia brekhni* [The theory of lies]. Per. z anhli. Kyiv : KM Publishing. 320 s. [in Ukrainian].
4. Kalinichenko, M.M., & Struk, I.O. (2019). Standart Dauberta yak metodyka veryfikatsii ekspertnykh doslidzhen obektiv intelektualnoi vlasnosti [The Daubert standard as a method of verification of expert studies of intellectual property objects]. *Visnyk ONDISE Naukovo-praktychne vydannia : Odeskyi naukovo-doslidnyi instytut sudovykh ekspertyz* Ministerstva yustytisii Ukrainy. Odesa. Vypusk 5. S. 264–267 [in Ukrainian].
5. Movchan, D. (2009). Pytannia implementatsii v Ukraini zarubizhnykh pidkhodiv do normatyvno-pravovoho rehuliuвання zastosuvannia polihrafa u protsesi rozkryttia ta rozsliduvannia zlochyniv [The issue of implementation in Ukraine of foreign approaches to the normative and legal regulation of the use of the polygraph in the process of uncovering and investigating crimes]. *Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu vnurishnykh sprav*. Vyp. № 5. S. 256–262 [in Ukrainian].
6. Motliakh, O.I. (2022). *Polihrafolohiia: pidruchnyk* [Polygraphology: textbook]. Kyiv : Osvita Ukrainy. 550 s. [in Ukrainian].
7. Pro provedennia doslidzhennia iz zastosuvanniam polihrafa stosovno pevnykh katehorii posadovykh osib orhaniv derzhavnoi vlady Ukrainy : Proekt Zakonu Ukrainy vid 07.12.2023 № 10322 [On conducting research with the use of a polygraph in relation to certain categories of officials of state authorities of Ukraine: Draft Law of Ukraine dated 07.12.2023 No. 10322]. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=77272 (data zvernennia: 12.01.2024) [in Ukrainian].
8. Pro rozvidku: Zakon Ukrainy vid 17 veresnia 2020 roku № 912-IX [On intelligence: Law of Ukraine dated September 17, 2020 No. 912-IX]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text> (data zvernennia: 12.01.2024) [in Ukrainian].
9. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 2 chervnia 2016 roku № 1402-VIII [On the judicial system and the status of judges: Law of Ukraine dated June 2, 2016 No. 1402-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (data zvernennia: 12.01.2024) [in Ukrainian].
10. Statsenko, A. (2018). «Pravylo Mirandy» yak element mizhnarodnoho prava prav liudyny: ukrainskyi dosvid ["Rule of Miranda" as an element of international human rights law: Ukrainian experience]. *Almanakh mizhnarodnoho prava*. Odesa. № 8. S. 47-54 [in Ukrainian].
11. Shapovalov, V.O., & Aliksieieva-Protsiuk, D.O. (2019). Osoblyvosti provedennia peredtestovoi besidy v doslidzhenniakh iz zastosuvanniam polihrafa : metod. rek. [Peculiarities of conducting a pre-test interview in studies with the use of a polygraph: method. rec.]. Kyiv : Nats. akad. vnur. sprav. 76 s. [in Ukrainian].
12. Shcherbakovskyi, M. (2021). Standart dostovirnosti vysnovku eksperta u kryminalnomu protsesi [The standard of reliability of an expert's opinion in a criminal trial]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyz i kryminalistyky*. № 3. Retrieved from: <https://khrife-journal.org/index.php/journal> (data zvernennia: 12.01.2024) [in Ukrainian].
13. Shchodo zaprovadzhenia dodatkovykh protsedur dlia zmitsnennia doviry suspilstva do sudovoi vlady: Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro sudoustrii i status suddiv" vid 03.07.2023 № 9454 [Regarding the introduction of additional procedures to strengthen public trust in the judiciary: Draft Law on Amendments to the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" dated 07/03/2023 No. 9454]. Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42188> (data zvernennia: 12.01.2024) [in Ukrainian].
14. Shchodo zaprovadzhenia dodatkovykh protsedur dlia zmitsnennia doviry suspilstva do sudovoi vlady: Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro sudoustrii i status suddiv" vid 11.07.2023 № 9454-1 [Regarding the introduction of additional procedures to strengthen public trust in the judiciary: Draft Law on Amendments to the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" dated 07/11/2023 No. 9454-1]. Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42274> (data zvernennia: 12.01.2024) [in Ukrainian].
15. Scientific Validity of Polygraph Testing (1983) : A Research Review and Evaluation—A Technical Memorandum. Washington, D. C.: U.S. Congress, Office of Technology Assessment, OTA-TM-H-15. November 1983. P. 132 [in English].
16. Employee Polygraph Protection Act. Retrieved from: <https://www.dol.gov/agencies/whd/polygraph> (data zvernennia: 12.01.2024) [in English].
17. Meta-Analytic Survey of Criterion Accuracy of Validated Polygraph Techniques. Report Prepared For The American Polygraph Association Board of Directors Nate Gordon, President (2010-2011) by The Ad-Hoc Committee on Validated Techniques Mike Gougler, Committee Chair Raymond Nelson, Principal Investigator Mark Handler, Donald Krapohl, Pam Shaw, Leonard Bierman. *Polygraph*, 2011. 40(4). P. 193–305 [in English].
18. NATIONAL SECURITY DECISION DIRECTIVE 84 (NSDD-84). Retrieved from: <https://irp.fas.org/offdocs/nsdd/nsdd-84.pdf> (data zvernennia: 20.09.2023) [in English].
19. Rule 702. Testimony by Expert Witnesses. Retrieved from: https://www.law.cornell.edu/rules/fre/rule_702 (data zvernennia: 12.01.2024) [in English].

Zdebskyi Dmytro,

The 2d year postgraduate extramural student
at the doctorate and postgraduate studies
(Odesa State University of Internal Affairs, Odesa)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-5279-1024>

Ismailov Karen,

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of Cybersecurity and Information Security
(Odesa State University of Internal Affairs, Odesa)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5137-2507>

**ON THE ISSUE OF IMPLEMENTATION IN THE LEGAL SYSTEM OF UKRAINE
OF THE EXPERIENCE OF LAW ENFORCEMENT OF THE POLYGRAPH IN THE USA**

The active implementation of the polygraph in the field of public administration over the last decade indicates its effectiveness and public trust in the conclusions obtained with the help of this device. However, the commercialization of the polygraph by the private sector in matters of its application, training of specialists and sale of the devices themselves often leads to the opposite conclusions of experts who claim that it is their training, knowledge and equipment that is the most accurate, correct and effective in drawing up a conclusion, on which the future of a person sometimes depends. The presented study gives a survey of the international experience of the administrative and legal implementation of the polygraph in the work of the public service and the private sector. An analysis of regulatory legal acts and court precedents was carried out in matters of polygraph using in the United States, as the world's leading country in the use of the polygraph. The experience of the USA, the country that was the first to develop and implement the polygraph in the activities of both the federal government and the private sector, is the most relevant for Ukraine. It was the country in the 80s of the last century that went through the path that Ukraine is currently taking, from commercialization and violation of the rights of individuals to the scientific justification of the polygraph with strict observance of the rights of citizens and the legality of its use. The scientific novelty of the paper is motivated by the active implementation of the polygraph in the public service of Ukraine. We conclude that the legal standards of polygraph practice in the USA are representative of the standardization of polygraph methods in Ukraine and the condition for recognition of polygraph conclusions should be science-based. Nowadays, there are departmental orders and instructions regarding the use of polygraphs in matters of personnel selection and conducting official checks and investigations in Ukraine, however, the issue of polygraph examinations of citizens who are not related to departments remains open, which can be resolved by the implementation of a special legal act. Besides, there are no uniform standards for the training of polygraph examiners in Ukraine, and there are no approved methods of using the polygraph in forensic examinations.

In order to eliminate the gaps in domestic legislation in matters of law enforcement of the polygraph, one should take into account the path taken by the USA in the development of normative legal acts of domestic legislation aimed at: figuring out the general procedure for the use of the polygraph, formulating requirements for the training of polygraph examiners, ensuring forensic expert activity, regulating the protection and the procedure for processing the received information, to introduce the polygraph as a component of the check when registering the rights of citizens to access secret information, as well as its use in criminal analysis as a method of assessing the reliability of information and forming databases of the results of polygraph examinations.

Key words: *polygraph, legal implementation of polygraph, law enforcement of polygraph, administrative and legal implementation of polygraph in Ukraine, Miranda Rule, Daubert Standard.*

Надіслано до редколегії 04.03.2023